

17.08.2021

Valtioneuvoston kanslia
Snellmaninkatu 1 A
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite VN/5748/2019

Asia Lausuntopyyntö: Luonnos meripolitiikan toimenpideohjelmaksi

Valtioneuvoston kanslia on pyytänyt lausuntoja luonnoksesta meripolitiikan toimenpideohjelmaksi. Toimenpideohjelman valmistelua on ohjannut valtioneuvoston kanslian 10.1.2020 perustama meripolitiikan ohjausryhmä. Ohjausryhmä on laatinut Suomen meripolitiikan linjausten (VNpp 2019:4) pohjalta meripolitiikan toimenpideohjelman, jolla kehitetään ja koordinoidaan Suomen meripolitiikkaa ja toteutetaan hallitusohjelman meripolitiikkaan liittyviä tavoitteita. Tavoitteena on kehittää meripolitiikasta selkeä vahvuusalue. Toimenpideohjelman keskeiset kärjet ovat merten suojelu, meriklusteri ja merellinen tuotanto.

Suomen Akatemian tehtävänä on rahoittaa korkeatasoista tieteellistä tutkimusta ja tutkimusedellytyksiä, toimia asiantuntijana tiedepolitiikkaa koskevissa kysymyksissä sekä kehittää kansainvälistä tieteellistä yhteistyötä. Akatemian lausunto keskittyy koskemaan erityisesti kansainvälistä yhteistyötä ja tutkimusrahoitusta, merentutkimusinfrastruktuurien ja tutkimuksen valmiuksien kehittämistä sekä panostusta tutkimus- ja selvitystoimiin.

Toimenpideohjelma kattaa erittäin monipuolisesti eri aihealueita. Meripolitiikan toimenpideohjelmassa on otettu huomioon myös tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan erittäin tärkeä rooli rakennettaessa valmiuksia ja edellytyksiä liiketoiminnalle. Monet yhteiskunnan haasteet vaativat monisektoriaalista, monialaista ja monitieteistä lähestymistapaa. Tämä on pyritty ottamaan huomioon esityksessä. Lähes kaikkien toimien vastuutahoina on usea ministeriö, mikä osaltaan korostaa ja vahvistaa sektorit ylittävää lähestymistapaa. Nämä tavoitteet ovat hyvin kannatettavia.

Koska toimenpideohjelma on laaja, monet toimenpiteet jäävät kuitenkin vaille riittävää konkretiaa. Toimenpiteiden terävöittämisiksi olisi tärkeää, että vastuutahot laatisivat vielä tarkemmat toteuttamissuunnitelmat vastuuhenkilöineen, aikatauluineen sekä seurattavine indikaattoreineen. Tarkoituksenmukaista toimeenpanoa tukisi myös toimenpideohjelmassa esitettyjen toimenpiteiden priorisointi. Tämän toimenpidesuunnitelman laajuuden ja monisektoriaalisuuden vuoksi olisi erittäin tärkeää myös varmistaa se, että kokonaiskuva toimenpidesuunnitelman toteutuksen etenemisestä säilyy kirkkaana. Monet toimenpideohjelmassa esitetyt toimenpiteet toteutetaan virkamiestyönä. Huomiota tulee kiinnittää siihen, että tähän on varattava

riittävät resurssit. Esitetyllä toimenpidesuunnitelmalla on runsaasti yhtymäkohtia muihin kansallisiin politiikkalinjauksiin. Jotta vältytään päällekkäiseltä toiminnalta ja toisaalta saadaan toivottavaa synergiaetua, tulee miettiä sitä, miten ylläpidetään yhteyttä muihin politiikkalinjauksiin ja säilytetään kokonaiskuva.

Toimenpidesuunnitelmassa tutkimuksen osuus jää varsin ohueksi. Suomessa on runsaasi monipuolista meri- ja vesitutkimusosaamista kattaen myös arktiset alueet. Erityisesti huolestuttavaa on, jos tämän tutkimustiedon hyödyntäminen toimeenpanossa jää vähäiseksi. Suomessa Itämeritutkimuksella ja vesitutkimuksella on pitkät perinteet ja olemme kansainvälisesti vahvoja osajia monella meriin ja vesiin liittyvällä aihealueella. Itämereen ja veteen liittyvää perustutkimusta on rahoitettu kansallisesti jo pitkään, ja tutkijamme pärjäävät hyvin myös kansainvälisissä tutkimusrahoitushauissa. Suomi osallistuu v. 2010–2021 Itämeren tutkimus- ja kehittämisohjelmaan (BONUS), jossa keskeisinä tutkimusteemoina ovat olleet myös toimenpidesuunnitelmassa mainitut teemat. Lisäksi osallistumme BANOS CSA-hankkeeseen, jossa valmistellaan Itämeren ja Pohjanmeren tutkimus- ja innovaatio-ohjelmaa sekä olemme aktiivisesti mukana valmistelemassa Horisontti Eurooppa-ohjelman Sininen talous -kumppanuutta. Sen toteutuessa Suomella on mahdollisuus viedä Itämeritutkimuksessa kehitettyjä hyviä käytänteitä globaalille tasolle ja toisaalta suomalaiset tutkijat voivat hyötyä eri merialueiden tutkijoiden osaamisesta.

Toimenpidesuunnitelmassa useisiin toimenpiteisiin pyritään hakemaan rahoitusta EU-lähteistä (mm. Horisontti Eurooppa-ohjelma), mutta valitettavasti konkretia näiden suhteen on varsin puutteellista. EU-rahoitus on useimmiten hyvin kilpailtua rahoitusta, jolloin tietyille toimille tai toimijoille rahoituksen saaminen voi olla epävarmaa. EU-rahoituskilpailussa paras tae menestymiselle on se, että suomalaiset osapuolet ovat alan kansainvälisesti korkeatasoisia tutkijoita ja siten mieluisia yhteistyökumppaneita muiden maiden tutkijoille. Suomen houkuttelevuutta yhteisten korkeatasoisten EU-hankkeiden luomiseen lisäävät myös ajantasaiset ja kilpailukyiset tutkimusinfrastruktuurit ja hyvin toimivat tutkimusympäristöt.

Lisäksi voidaan pyrkiä myös vaikuttamaan työohjelmien sisältöihin ja pyrkiä saamaan rahoitusta tiettyihin teemoihin ja näin tukea meripolitiikan tavoitteita yleisesti tai jopa kansallisesti, jos suomalaisosallistujia on mukana hankkeessa. Toimenpidesuunnitelmassa ei mainita Sinistä talous -kumppanuutta ollenkaan, vaikka se tulee olemaan erittäin merkittävä toimija lähitulevaisuuden globaalissa tutkimus- ja innovaatiokentässä. Kansainvälisen yhteistyön lisäksi Pohjoismainen yhteistyö on erityisen tärkeää esim. kalankasvatuksen ja vesiviljelyn kehittämisessä.

Suomen kansallisen tutkimusinfrastruktuuristrategian 2020-2030 visiona on, että korkeatasoiset tutkimusinfrastruktuuripalvelut lisäävät suomalaisen tutkimus-, koulutus- ja innovaatiojärjestelmän vaikuttavuutta ja kansainvälistä vetovoimaa. Strategian tavoitteena on edistää tutkimuksen laatua, uudistumista ja kilpailukykyä; vahvistaa tutkimusympäristöjen monimuotoista vaikuttavuutta sekä lisätä kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä.

Merentutkimuksen infrastruktuuri FINMARI on ollut merkittävimpien kansallisten tutkimusinfrastruktuurien joukossa jo vuodesta 2014 (Tiekartat 2014-2020 ja 2021-2024). FINMARI-tutkimusinfrastruktuurilla on kansainvälisissä vertaisarvioinneissa todettu olevan merkittävää lisäarvoa ympäristötieteiden tutkimukseen, innovaatioekosysteemien kehittämiseen sekä verkostoitumismahdollisuuksien edistämässä yksityisen ja julkisen sektorin välillä. Suomen Akatemian tutkimusinfrastruktuurikomitea on rahoittanut

FINMARI:a vertaisarvioidun, kilpaillun rahoituksen kautta yhteensä 4,3 miljoonalla eurolla vuosien 2014-2020 aikana.

Huomioitavaa on, että Suomi ei ole toistaiseksi liittynyt jäseneksi toimenpideohjelmassa mainittuun eurooppalaiseen JERICO-tutkimusinfrastruktuuriin. Tutkimusinfrastruktuurikomitean (TIK) linjauksen mukaan TIK voi erillisen päätöksen myötä sitoutua (kerralla enintään viideksi vuodeksi) maksamaan kansainvälisen tutkimusinfrastruktuurin jäsenmaksun, mikäli Suomi tulisi liittymään valtioneuvoston päätöksellä eduskuntaa kuultuaan JERICO-tutkimusinfrastruktuurin jäseneksi. Myönteisen jäsenmaksupäätöksen edellytyksenä on, että jäsenmaksua koskeva hakemus menestyy Suomen Akatemian järjestämässä kansainvälisesti vertaisarvioidussa rahoitushaussa. Lisäksi hakijaorganisaatioiden onkin tärkeää huomata, että TIK ei prosessin edetessä automaattisesti sitoudu mihinkään muihin kustannuksiin, vaan organisaatioiden on varauduttava kantamaan tämä vastuu itse koskien tutkimusinfrastruktuurin koko elinkaarta. Organisaatio voi hakea Suomen Akatemian kilpailluista tutkimusinfrastruktuurihauista (FIRI) rahoitusta tutkimusinfrastruktuurin muihin kustannuksiin. Sen saaminen perustuu aina kansainväliseen vertaisarviointiin sekä tiukkaan kilpailuun, eikä TIK:llä ole kansainvälisille infrastruktuureille etukäteen korvamerkittyä osuutta.

Ylijohtaja

Riitta Maijala

Johtaja

Laura Raaska